

TRIFÀSIC. Un triangle sonor sobre el Ramon Llull mundà

***TRIFÀSIC, per a Soprano, orquestra de corda i telèfons intel·ligents.
Miquel Brunet, 2018***

MIQUEL BRUNET ESTARELLAS

Quan es parla de Ramon Llull (Mallorca 1232- Tunísia 1316), hom tendeix a exaltar la llegenda d'un ésser superior i extraordinari. El Llull escriptor, filòsof, místic, teòleg, professor i missioner es presenta sempre com una autoritat teològica i eclesiàstica, oblidant sovint el cortesà de vida mundana i llicenciosa que fou en una part de la seva vida.

TRIFÀSIC, per a soprano, orquestra de corda i telèfons intel·ligents, és una mirada tridimensional al Ramon Llull més humà, alhora que una visió musical allunyada de la historicista imatge de l'home medieval" (monjo, cavaller, artista o mestre espiritual venerat) que en realitat no fou. Fill d'un cavaller català de les tropes de Jaume I, Llull havia pujat per a ser home d'armes i de món, però es convertí en un Ramon format en l'art de trobar que practicava amb fruïció l'ofici de parlar bellament.

TRIFÀSIC respon més a la necessitat de retratar sonorament l'home terrenal desassistit de Déu, que no pas a la seva exaltació mística-religiosa que prou ja ha estat àmpliament divulgada.

El títol de l'obra, gaudeix de l'ambigüitat semàntica del sistema trifàsic de conducció elèctrica (aquell que mou i sustenta la frenètica activitat de la societat actual) i tres fases o aspectes de la vida de Ramon Llull que potser tenen menys rellevància.

L'amalgama sonora que descriu les tres fases esmentades i que suggereixen el títol de l'obra no es presenta de forma temporal, successiva, sinó que esdevenen de manera estratificada i

coincident, recordant el model que proposa Pierre Boulez a partir de les lliçons de perspectiva de Paul Klee:

” ...on peut superposer différents images-perspectives-du même matériau, grâce à divers groupes instrumentaux. Cela donne une approche acoustique changeante du même phénomène, qui est l'équivalent de ce que Klee décrit comme la variation des perspectives”

De la différence des Arts. Textes Réunis par Lauxerois, Jean/ Szendy Peter.

Les cahiers de l'IRCAM 1997 ISBN 2-7384-6115-8

PRIMERA FASE: Les ardors de la carn que du el seny a perdre.

Les passions voluptuoses i concupiscència que esclaten amb força volcànica en la primera època de la vida de Ramon Llull*. Corresponen als passatges de l'obra de més intensitat i dissonància sonora, que amb canvis temàtics erràtics i frasejos encercolats, simbolitzen l'agitació apassionada de la vida del Ramon de joventut que esdevingué acompanyada d'una alta dosi de truculència moral. Són passatges de tensió-distensió, de lluita a la convencionalitat i de poc respecte a la forma. Potser fins i tot incòmodes per a l'execució instrumental, una mena de penitència per a l'intèrpret, que amb el patiment interpretatiu vol reparar amb el bon exemple els escàndols de la vida passada de Llull.

* Segons explica l'historiador Salvador Galmés i Sanxo “(...) envanit de sa alta posició, de son ingeni, de ses riqueses, de sa plantositat (...) la fogor del seu temperament es desbordà com un torrent, dins la vida llenegadissa de la cort, i la bullentor de sa sang d'almogàver s'expandí a lloure i amb violència dins l'àmbit voluptuós de l'orientalisme de la ciutat, perfumada encara i transpirant arreu la sensualitat de les odalisques filles de l'Alcorà.

Tal volta per refrenar les ardors de la carn, i per moviment espontani o per indicacions que no podien ser desoïdes, es lligà amb matrimoni amb na Blanca Picany, de noble família (...) pero ni la santedat del vincle, ni la consideració a sa muller, ni els respectes socials, ni l'amor paternal, ni el perill de l'ànima, foren bastants per contenir aquella lascívia impetuosa, qui sense respecte ni fre trencava lleis i calcigava conveniències morals i seguia escandalosament dins la vergonya del vici i la passió. “

Lul·lisme. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1997)-Galmés i Sanxo, Salvador.

ISBN 84-7826-871-5

SEGONA FASE: L'etapa contemplativa al puig de Randa.

Ramon Llull s'instal·là en una cova al llarg d'un temps per allunyar-se del comerç de les creatures i establir una íntima comunicació amb el creador. Allà sol i sense cap confort, una suposada il·lustració divina el condueix a convertir-se en un visionari avançat a les idees del seu temps. La representació musical d'aquest moment vital ve expressada a TRIFÀSIC amb passatges més estàtics i meditatis. Aquesta segona "fase" justifica per raons personals, geogràfiques i circumstancials del compositor, l'elecció de la tonada de camp "Quan l'arbre no vol la fulla" com a material a desenvolupar en l'escriptura de l'obra TRIFÀSIC. Com tot ésser viu, Ramon necessita l'aliment per a sustentar-se durant el seu retirament i és en els terrenys propers a Randa, on ell es dirigeix i obté aquells aliments bàsics. Uns terrenys adjacents als cultivats avui pel cantador i professor Biel Majoral, el qual diu i canta magistralment els versos: "Quan l'arbre no vol la fulla, ella tota sola cau" i sobre la qual s'estructura l'obra.

TERCERA FASE: La influència de la lògica lul·liana en el desenvolupament de la informàtica.

Atès que el sistema digital emprat per la informàtica i les tecnologies actuals es basa en la codificació de dos dígitos (zeros i uns) ens trobem a TRIFÀSIC elements motívics basats únicament en dues notes (generalment una segona menor que també apareix a les tonades de camp mallorquines. El sistema digital, que és també la base de l'enregistrament d'àudio i vídeo en l'actualitat, es fa palès a l'obra amb la utilització de telèfons intel·ligents operats pels mateixos músics, retent homenatge a la música concreta la qual parteix de la manipulació de fragments musicals enregistrats prèviament. Així, alguns passatges són gravats pels músics en directe amb el telèfon propi i reproduïts a continuació de manera asíncrona per teixir un espai sonor provinent dels altaveus dels telèfons sobre el qual es continua tocant.

LA SIMETRIA A TRIFÀSIC

Ningú ignora que LLULL és un palíndrom,^{***} i que pot ser llegit i pronunciat tant en un sentit com a l'inrevés. Per aquest motiu, molt del material temàtic de TRIFÀSIC resulta de la retrogradació d'un material previ. A vegades de manera exacta, i en altres ocasions, amb lleugeres variacions. La retrogradació és una tècnica de composició musical que es basa a crear a partir d'una altra, una melodia escrita o interpretada en l'ordre invers, des del final

tercera major i menor en la melodia, de la mateixa manera que ho fa el Cant de La Sibil·la, en un terreny melòdic que ens apropa al món sarraí del qual Llull en volgué aprendre la llengua àrab per a millor difusió del seu missatge. Però també perquè dels sarraïns l'encisava "la bella manera que havien en parlar". (Llibre d'Evast e Aloma e de Blanquerna)

EL TEXT

Tot el text cantat a tota l'obra es redueix a la sentència:

"Quan l'arbre no vol la fulla, ella tota sola cau".

Aquesta reflexió tan simple, tan tossudament evident, explica molts processos vitals de l'ésser humà i ho fa des de moltes òptiques diferents: la comunicació, la superació, el fracàs, l'amor i el desamor, el desig d'innovació, de canvi, l'amistat, el desànim..... No s'han escollit més textos cantables per evidenciar de manera simbòlica que amb algunes expressions senzilles de la saviesa popular, hom pot elaborar un intel·ligentíssim doctrinari de supervivència davant l'adversitat a més de donar resposta a grans enigmes de la humanitat, una humanitat mig cega que massa sovint s'endinsa en el parany de la teologia i les divinitats per explicar l'inexplicable.

TELÈFONS INTEL·LIGENTS COM A INSTRUMENT

Al segle XIII Ramon Lull ja plantejà conceptes informàtics bàsics quan se li va ocórrer que un mecanisme combinatori podria relacionar conceptes diversos girant unes rodes semi mecàniques i mitjançant l'aplicació de seqüències lògiques, per arribar a explicar teories de manera més eficient que amb la revelació divina. Més endavant, Gottfried Leibniz (1646-1716), es va sentir fascinant pel sistema deductiu de les rodes de Lull. Així doncs, segons Leibniz "en el fons, pensar no és altra cosa que fer un càlcul amb el cap". Si el raonament fos confiat al càlcul d'una màquina les discussions entre catòlics i protestants o entre científics d'una teoria i els d'una altra no existiria.

Vet aquí doncs, que aquests fonaments incipients de la informàtica, han arribat a l'actualitat amb la implantació de la lògica dels zeros i uns en gairebé tots els àmbits de la nostra vida. Per aquest motiu, els telèfons anomenats "smartphones" o intel·ligents, formen part de TRIFÀSIC com un element sonor o un instrument més.

No és difícil imaginar l'escena d'una orquestra actual, on tants telèfons com intèrprets romanen inactius als corresponents faristols per tal que finalitzi l'assaig per ser interrogats

sobre l'activitat recent de l'aparell. I si tanmateix aquests dispositius estan allà, perquè no utilitzar-los aprofitant dues de les seves facultats: enregistrar i reproduir so. No és al cap i a la fi el procediment emprat en la "musique concrète" *** encara que aquella fos amb cinta magnètica?

Els intèrprets de l'orquestra de corda a TRIFÀSIC son "convidats" pel director a un moment indicat a la partitura a fer ús dels seus telèfons (sempre en mode avió) per a enregistrar o reproduir segons s'indiqui. La reproducció, evidentment tindrà lloc de manera asíncrona de tal manera que un passatge interpretat prèviament en el decurs de l'obra, tornarà a sonar amb el conseqüent "décalage" amb un nou resultat sonor, imprevisible i aleatori. La qualitat de reproducció, que evidentment, comparada amb la font original gaudirà d'una intel·ligibilitat sonora molt inferior, és una crítica subliminar a les pobres condicions amb què massa sovint avui en dia escoltem la música provinent de fonts digitals.

A la pregunta de si l'altaveu d'un telèfon té prou potència sonora per convertir-se en un instrument més, caldria respondre: "Si un sol telèfon sonant en una sala de concerts és tan sorollós i molest, no haurien de sentir-se amb prou intensitat i volum 11 telèfons simultàniament?"

SIMBOLOGIA

La simbologia de TRIFÀSIC es presenta de forma reiterada des de l'inici de l'obra.

La caiguda de la fulla de l'arbre és audible al llarg de tota l'obra amb l'ús de glissando sonors, tant en la soprano com en els diversos instruments de corda. Aquests glissando són fins i tot invertits i posats en ordre ascendent evocant una mena de retrogradació impossible.

També és visible en el grafisme de la partitura com és el cas dels arbres de Llull (Arbre d'amor o l'arbre de la ciència) que és el resultat imprès de l'acumulació progressiva de notes al llarg dels primers compassos de l'obra, seguida de l'efecte contrari, com hem explicat abans.

La imatge de Llull com precursor de la informàtica, és amb freqüència simbolitzada en cèl·lules motíviqües basades únicament en dues notes, atès el fet que el sistema digital, està basat en la combinatòria de dos únics dígitos.

TRIFÀSIC és una obra encàrrec de l'Ateneu Cultural de Manises per al Festival de Música Actual "I ara què" i que s'estrenà el 28 de setembre de 2018, amb dues estrenes més de Tomàs Marco i Andrés Valero.

* * *

*** Un palíndrom (del grec palíndromos, que torna enrere, que va i ve) és una paraula, frase o grup de paraules les lletres de les quals es repeteixen en el mateix ordre quan són llegides en la direcció inversa.

*** Música concreta és el nom que va donar el compositor francès Pierre Schaeffer, a finals de la dècada del 1940, a la música composta de manera "concreta" és a dir, música realitzada directament en una cinta magnetofònica i no pas de manera abstracta anotant les notes sobre un pentagrama.

Moltes de les tècniques emprades a la música concreta tingueren posteriorment un paper important en la música electrònica, tot i que una autèntica composició de música concreta es basa sols en la combinació i manipulació de sons naturals. (de la Wikipèdia)